JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO LA PERGOLA
12 päivänä maaliskuuta 1997 *

I Johdanto

1. Yhteisöjen tuomioistuinta on pyydetty esillä olevassa asiassa tulkitsemaan direktiivin 68/151/ETY [1] (jäljempänä direktiivi) säännöksiä ja erityisesti niitä säännöksiä, jotka koskevat yhtiön hallituksen jäsenten edustuskelpoisuudelle asetettuja rajoja; sitä on myös pyydetty täsmentämään, millä edellytyksillä hallituksen jäsenten mahdolliseen eturistiriitatilanteeseen voidaan vedota kolmatta henkilöä vastaan.

II Kanteen perustana olevat tosiseikat

2. Coöperatieve Rabobank "Vecht en Plassengebied" BA (jäljempänä Rabobank) oli Holland Data Groep BV -nimisen holdingyhtiön (jäljempänä HDG) ja sen viiden tytäryhtiön rahoitusta hoitava yhtiö. Rabobank teki 23.10.1989 näiden yhtiöiden kanssa sopimuksen yhteistilien korkojen laskemisesta sekä kunkin yhtiön velkojen ja saatavien kuittauksesta. Tällä sopimuksella yhtiöt sitoutuivat yhteisvastuuseen Rabobankia kohtaan.

HDG ja Stichting Nieuwegein perustivat 21.11.1989 uuden Mediasafe BV -nimisen yhtiön (jäljempänä Mediasafe), josta HDG, joka nimitettiin tämän yhtiön ainoaksi hallituksen jäseneksi, omisti 99 prosenttia ja Stichting Nieuwegein yhden prosentin. Stichting Nieuwegeinin ehdotuksesta nimettiin kaksi hallintoneuvoston jäsentä, joiden tehtävänä oli valvoa Mediasafen asiainhoitoa. Mediasafen yhtiöjärjestyksen 12 artiklan 3 ja 4 kohdassa todetaan seuraavaa:

"3. Yhtiön ja yhden tai useamman sen hallituksen jäsenen välisessä eturistiriitatilanteessa jäljellä olevalla hallituksen jäsenellä tai -jäsenillä on kelpoisuus tehdä yhtiötä sitovia oikeustoimia.

4. Jos yhtiöllä on vain yksi hallituksen jäsen tai jos yhtiön ja kaikkien sen hallituksen jäsenten välillä on eturistiriita, yhtiötä edustaa sen hallintoneuvosto."

* Alkuperäinen kieli: italia.

1 — Niiden takeiden yhteensovittamisesta samanveroisiksi, joita jäsenvaltioissa vaaditaan perustamissopimuksen 58 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilta yhtiöiltä niiden jäsenten sekä ulkopuolisten etujen suojaamiseksi 9 päivänä maaliskuuta 1968 annettu ensimmäinen neuvoston direktiivi 68/151/ETY (EYVL L 65, s. 8).

Rabobank teki 11.12.1989 uuden sopimuksen HDG:n ja sen tytäryhtiöiden kanssa, mukaan lukien Mediasafe, jota edusti sen ainoa hallituksen jäsen HDG. Tässä sopimuksessa, jonka sisältö vastaa täysin 23.10.1989 tehtyä sopimusta, kaikki HDG-konserniin kuuluvat yhtiöt sitoutuivat vastaamaan yhteisvastuullisesti veloistaan Rabobankille.

Mediasafe asetettiin konkurssiin 22.5.1990. Erik Aarnoud Minderhoud määrättiin Mediasafen konkurssipesän hoitajaksi. Mediasafella oli tuolloin 447 117,60 guldenin suuruinen saatava Rabobankilta.

Rabobank ilmoitti 5.6.1990 päivätyllä kirjeellä konkurssipesän hoitajalle, että se oli käyttänyt 11.12.1989 tehdyn sopimuksen ja *Faillessementswet*in (Alankomaiden konkurssia koskeva laki) 53 §:n nojalla oikeuttaan kuitata sellaisten muiden yhtiöiden karttuvien tilien velat ja saatavat, joista Mediasafe oli yhteisvastuussa. Kirjeessä todettiin, että konkurssiinasettamishetkellä Mediasafen saatavat Rabobankilta olivat kuittauksen jälkeen 67 337,36 guldenia. Myös HDG ja sen viisi tytäryhtiötä asetettiin konkurssiin 31.7.1990 tehdyllä päätöksellä.

Konkurssipesän hoitaja vaati Rabobankia maksamaan Mediasafen kuittausta edeltäneiden ja sitä seuranneiden saatavien välisen erotuksen eli 379 780,24 guldenia. Vaatimus perustui siihen, että pesänhoitajan mukaan 11.12.1989 tehdyllä kuittaussopimuksella ei voinut olla mitään oikeusvaikutuksia, koska HDG:n — joka oli tehnyt sopimukset muun muassa Mediasafen nimissä tämän ainoana hallituksen jäsenenä — ja Mediasafen välillä oli Mediasafen yhtiöjärjestyksen 12 artiklan 3 ja 4 kohdassa ja Alankomaiden siviililain 2:256 §:ssä tarkoitettu eturistiriita. Hänen mukaansa HDG:llä ei ollut tästä syystä kelpoisuutta edustaa Mediasafea tällaisten sopimusten tekemisessä.

3. Arrondissementsrechtbank te Utrecht hyväksyi Mediasafen konkurssipesän hoitajan kanteen. Gerechtshof te Amsterdam, jossa asiaan haettiin muutosta, pysytti tämän päätöksen voimassa. Kantaja saattoi asian käsiteltäväksi Hoge Raad der Nederlandeniin, joka, ottaen huomioon sen merkityksen, joka direktiivin 68/151/ETY säännösten tulkinnalla saattoi olla riidan ratkaisun kannalta, päätti esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1. Onko ensimmäisen direktiivin kanssa yhteensopivaa se, että yhtiön sallitaan vetoavan hallituksen jäsenen puuttuvaan toimivaltaan sellaista kolmatta henkilöä vastaan, jonka kanssa normaalisti yhtiön edustamiseen valtuutettu hallituksen jäsen on tehnyt yhtiön nimissä oikeustoimen, kun toimivallan puuttuminen johtuu siitä, että hallituksen jäsenen etu

tässä oikeustoimessa on ristiriidassa yhtiön edun kanssa?

2. Onko ensimmäiseen kysymykseen vastattava myöntävästi, jos kolmas henkilö tiesi oikeustoimen tekohetkellä eturistiriidasta tai jos hänen voitiin kohtuudella olettaa tienneen eturistiriidasta niiden seikkojen perusteella, jotka hänellä tuolloin oli käytettävissään?

3. Onko ensimmäiseen kysymykseen vastattava myöntävästi, jos eturistiriita oikeustoimen tekohetkellä oli niin selvä, ettei kukaan huolellisesti toimiva kolmas taho olisi voinut väittää, ettei eturistiriitaa ollut olemassa?"

nussa yhtiön tarkoituksen kanssa, jos ne eivät ole toimielimen laissa säädetyn tai lain salliman toimivallan ulkopuolella.

Jäsenvaltiot voivat kuitenkin säätää, että toimielimen toimet eivät sido yhtiötä, jos ne eivät ole sopusoinnussa yhtiön tarkoituksen kanssa, ja yhtiö näyttää, että ulkopuolinen henkilö tiesi siitä tai ei olosuhteet huomioon ottaen voinut olla tietämättä siitä; yhtiöjärjestyksen julkistaminen ei sellaisenaan ole riittävä näyttö tästä seikasta.

2. Yhtiön toimielinten toimivallan rajoituksiin, jotka perustuvat yhtiöjärjestykseen tai sen asianomaisten toimielinten päätöksiin, ei voida vedota ulkopuolista henkilöä kohtaan, vaikka ne olisi julkistettu.

III Asiaan soveltuvat yhteisön säännökset

4. Direktiivin 9 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Yhtiön toimielimen toimet sitovat yhtiötä silloinkin, kun ne eivät ole sopusoin-

3. Jos kansallisen lainsäädännön mukaan kelpoisuus edustaa yhtiötä voidaan sitä yleensä koskevasta säännöksestä poiketen yhtiöjärjestyksen määräyksellä antaa yhdelle henkilölle tai useammalle henkilölle yhdessä, voidaan tässä lainsäädännössä säätää, että tällaiseen yhtiöjärjestyksen määräykseen voidaan vedota ulkopuolista henkilöä kohtaan, jos se koskee yleistä kelpoisuutta edustaa yhtiötä; siitä, miten tällaiseen yhtiöjärjestyksen määräykseen voidaan vedota ulkopuolista henkilöä kohtaan, säädetään 3 artiklassa."

IV Riidanalaiset kansalliset säännökset

5. Alankomaiden siviililaissa on säädetty yhtiöiden edustamisesta silloin, kun yhtiön ja sen hallituksen jäsenten välillä on eturistiriitatilanne osakeyhtiöiden osalta 2:146 §:ssä ja rajavastuuyhtiöiden osalta 2:256 §:ssä. Molempien säännösten sanamuoto on sama, ja niissä säädetään seuraavaa:

"Ellei yhtiöjärjestyksestä muuta johdu, yhtiön ja sen hallituksen jäsenen tai jäsenten välisessä eturistiriitatilanteessa yhtiötä edustavat sen hallintoneuvoston jäsenet. Yhtiökokous voi milloin tahansa nimittää yhden tai useamman henkilön tätä tarkoitusta varten."

V Riidan arviointi

6. Direktiivin 9 artikla, jonka on väitetty vaikuttavan asiaan liittyvän kansallisen lainsäädännön ja Mediasafen yhtiöjärjestyksen vastaavan määräyksen tulkintaan, ei mielestäni sovellu esillä olevaan asiaan. Olen samaa mieltä Ruotsin hallituksen sen näkemyksen kanssa — johon myös komissio on viitannut, vaikkakin hieman epäselvästi — jonka mukaan direktiivin 9 artikla ei koske niiden yhtiön toimielinten välistä eturistiriitatilannetta, joille on uskottu valta edustaa yhtiötä. Yhtiön ja sen hallituksen jäsenten välisen eturistiriitatilanteen sääntely kuuluu tämän näkemyksen mukaan asiaan soveltuvan kansallisen lainsäädännön soveltamisalaan.

7. Tämä mielestäni oikea näkemys perustuu 9 artiklan sanamuotoon, ja säännös koskee mielestäni ainoastaan sitä, miten laissa, yhtiöjärjestyksessä tai yhtiön päätöksissä yhtiön edustajien toimivallalle asetettuihin rajoituksiin voidaan vedota kolmatta henkilöä vastaan. Kyseessä on siis tämän toimivallan aineellista sisältöä ja laajuutta koskeva säännös. Kyseessä ovat rajoitukset, jotka sisältyvät esimerkiksi säännöksiin, joiden mukaan yhtiötä velvoittava sitoumus voi olla ainoastaan tietyn suuruinen tai joissa luetellaan, minkä tyyppisiä liiketoimia yhtiön edustajalla on kelpoisuus tehdä. Tätä tukee myös se, että direktiivin 9 artiklassa viitataan useaan otteeseen siihen, että yhtiön edustajan tekemien toimien on oltava sopusoinnussa yhtiön tarkoituksen kanssa, tai otetaan huomioon se, onko yhtiön toimielimille myönnetty toimivalta julkistettu. Tämä säännös ei sitä vastoin koske niitä erityisiä seikkoja,

jotka vaikuttavat siihen, onko yhtiön edustaja käyttänyt toimivaltaansa asianmukaisella tavalla.

säännösten avulla on itse asiassa tarkoitus säädellä laissa, yhtiöjärjestyksessä tai yhtiön päätöksissä asetettujen *objektiivisten* rajoitusten seurauksia yhtiön toimielinten toimivaltaan.

8. Eturistiriidasta aiheutuu puute edustajan tahdonmuodostukseen, ja se estää tätä näin ollen tekemästä tiettyjä oikeustoimia, koska sen, jonka nimissä toimitaan, etuja (contemplatio domini) ei oteta huomioon. Eturistiriitaa on mielestäni tarkasteltava toisesta, aivan erilaisesta näkökulmasta, eli niiden erityisten subjektiivisten seikkojen kannalta, joiden perusteella edustuskelpoisuuden käyttöä voidaan pitää pätevänä. Eturistiriita on nimittäin yleinen toimivallan puuttumisperuste (joka koskee kaikentyyppistä edustusta eikä ainoastaan yhtiöiden edustamista), joka ei kuitenkaan vaikuta kyseiselle yhtiön toimielimelle myönnetyn toimivallan objektiiviseen laajuuteen. Eturistiriita rasittaa siis edustajan kelpoisuutta ja toimintakykyä oikeustoimien tekemiseen ja sopimuskumppaneihin nähden silloin, kun edustajan tavoittelema etu poikkeaa hänen edustamansa yhtiön edusta. Tällaisessa tapauksessa on kysymys sellaisesta edustuksen puutteellisuudesta, joka ei vaikuta varsinaisesti toimivallan luonteeseen tai laajuuteen vaan vaikuttaa niihin edustajan tekemiin yksittäisiin toimiin, jotka saattavat edustajan henkilöön liittyvien syiden vuoksi olla yhtiön edun vastaisia. Direktiivi ei siis koske edustajan poikkeavaa asemaa eturistiriitatilanteessa, eikä siinä myöskään säädetä fyysisestä tai oikeudellisesta kelpoisuuden puuttumisesta, joka voi vaikuttaa edustajan tekemien toimien pätevyyteen. Direktiivin

9. Tätä näkökulmaa tukee myös ehdotus viidenneksi yhtiöoikeudelliseksi direktiiviksi. [2] Komissio on siinä nimenomaisesti ehdottanut sellaisten erityisten säännösten antamista, joiden mukaan siihen, että yhtiötä edustavan toimielimen ja yhtiön välillä on eturistiriita, voidaan vedota kolmatta henkilöä vastaan vain sillä edellytyksellä, että yhtiö voi näyttää toteen, että kolmas henkilö tiesi siitä, että päätöstä rasittaa virhe tai hänen olisi asiaan liittyvät seikat huomioon ottaen pitänyt tietää siitä (10 artiklan 4 kohta). Juuri se seikka, että komissio on katsonut tarpeelliseksi ehdottaa nimenomaista sääntelyä eturistiriitatilanteiden varalta, puhuu myös sen puolesta, ettei direktiivi koske tätä nimenomaista tilannetta.

2 — Niiden takeiden yhteensovittamisesta, joita jäsenvaltioissa vaaditaan osakeyhtiöiden rakenteiden ja niiden toimielinten toimivallan ja velvollisuuksien osalta perustamissopimuksen 58 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilta yhtiöiltä niiden jäsenten sekä ulkopuolisten etujen suojaamiseksi 9.10.1972 tehty ehdotus viidenneksi direktiiviksi (EYVL 1972, C 131, s. 49), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna 11.1.1991 (EYVL C 7, s. 4). Voidaan huomata, että direktiiviä koskevan ehdotuksen 10 artiklan 4 kohtaa, josta on kysymys esillä olevassa asiassa, ei ole muutettu, vaikka komissio ja parlamentti ovat meneillään olevan lainsäädäntömenettelyn kuluessa huomattavassa määrin ja useaan otteeseen muuttaneet direktiiviehdotusta.

VI Ratkaisuehdotus

10. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Hoge Raad der Nederlandenin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

Se, miten yhtiön toimielinten tekemiin oikeustoimiin voidaan vedota kolmatta henkilöä vastaan tilanteessa, jossa yhtiön toimielinten ja yhtiön välillä on eturistiriita, ei kuulu niiden takeiden yhteensovittamisesta samanveroisiksi, joita jäsenvaltioissa vaaditaan perustamissopimuksen 58 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilta yhtiöiltä niiden jäsenten sekä ulkopuolisten etujen suojaamiseksi 9 päivänä maaliskuuta 1968 annetun ensimmäisen neuvoston direktiivin 68/151/ETY 9 artiklan soveltamisalaan.